

PUBLICUM EXAMEN ANNIVERSARIUM

IN

SCHOLA FRIDERICIBURGENSI

H A B E N D U M

INDICIT

M. BENEDICTUS BENDTSEN,

R E C T O R.

Disputatur de natatione
in primis apud Romanos.

H A U N I A E 1809.

Typis Directoris JOH. FRID. SCHULTZII,
Aulæ et Universitatis Typographi.

Instant dies, vertente anno, qvibus scholæ nostræ alumni annua profectuum specimina in publico examine edituri sunt. Qvod tempus cum ad solennia scholarum ambitione discipulorum, spe doctorum, gravitate auditorum semper relatum fuit, publico etiam programmatae indici denuntiariqve solet. Fungimur jam hoc munere; ante autem qvam dies ipsos examinis præfiniamus, more majorum præfari pauca debemus, qvæ a rebus nostris non abhorreant. Itaqve eum scholæ nostræ statum, qvi jam obtinet, intuentibus, præsertim qvatenus ab antiqua rerum scholasticarum facie differat melior potiorqve, nunc qvidem in mentem ineidit, cum plures discipulorum scholæ nostræ avide et cum egregio successu artem natandi amplexi sint, de natatione et in primis qvidem apud Romanos disputare. Est autem argumentum ad scribendum, qvod antiquorum nemo copiose persecutus sit; itaqve cum undiqve conqvirenda essent, qvæ ad institutum nostrum pertinerent, in tenui re literaria nostra non licuit rem, ut volueramus, exseqvi. Qvare te, L. B. rogatum volumus, ut si nos immemores aut ignaros haud pau

corum huc forte pertinentium offenderis, æqui bonique consulas; bibliothecas enim excutere nec tempus nec locus indulsit.

Primum de utilitate hujus artis si crederem qvemq; dubitare posse, hujus inscitiam refellere facile esset. Natationem laudibus jam extollit Plato ¹⁾, qvod *homines e periculis maximis liberet, eosque ad audendum fortiores et animosiores reddat*: Aristoteles ²⁾, qvod *sanitati corporis adeo expediatur*, assentientibus medicis, in primis Galeno. Nos autem hæc mittimus; ceterum inspiciant, qvi velint, qyomodo hanc artem gravissimis rationibus Locke, Rousseau, Büsch, Hufeland, Bernardi, Gutsmuths ³⁾, Engelstoft ⁴⁾ commendaverint. Optime etiam de patria nostra meriti sunt gravissimi viri, qvi, ut artem nandi omni, qva fieri possit, ratione foveant, augeant, ornent, certamina solennia natandi, positis præmiis, instituerunt, non sine felicissimo, ut nuper compertum fuit, successu, qvem in posterum lætiorem fore optamus et auguramur. Grato animo agnoscimus etiam merita editoris ephemeridum *Dagen*, qvi, ut alia taceam, mortes hominum infelicititer undis raptorum enarrando non tantum, qvam necessaria & utilis sit hæc ars, ob oculos omnium ponit, verum etiam merita eximia societatis humanissimæ: *For de Druknedes Redning* præclare illustrat.

Na-

¹⁾ in *Gorgia*.

²⁾ in *Problematibus* passim.

³⁾ *Gymnastik für die Jugend.* pag. 494. 509.

⁴⁾ *Scandinavisk Museum* 1802. I Hefte pag. 68.

Natatio est antiquissima. Ipsa natura homines ad natandum quasi provocare videtur, neque silvestribus hominibus deest animus. Primo lavatum et piscatum aquas petebant, mox exemplo animalium natabant. Facilis ars, uti Franklinio visum, vel *αὐτοδιδάκτοις*, quos pericula interdum natare cogebant, improviso in aquas delapsos, aut temere undis se credere ausos, ne lapide ictus pisces vi fluminis abriperetur. Tentatum id pluries a pluribus; tandem parta peritia ¹⁾). Ita natationem natura svasit, necessitas docuit, usus excoluit. Quare ex itinerariis recentiorum patet, fere omnes barbaras gentes natando exercitatissimas esse, tum viros, tum feminas. Hoc Vaillantius de Hottentottis, de aliis Cookius ²⁾). Neque minus apud omnes antiquos populos lavationes et natationes in usu fuisse, novimus. De Judaeis, praeter exemplum Bathsebae, videantur loca 2 Reg. 22, 38. Jes. 25, 11. Joh. 5, 2. Homerus Od. ε Ulyssem in mari natantem, Leucotheaε *κηρνέμων* sublevatum narrat; (quod de fasciculo junceo subligato interpretatus fuerit quis.) Plinius Ichthyophagos describit natantes sicut maris animalia ³⁾). Germanis, quamvis sera hieme, nandi non patientia tantum, sed studium erat ⁴⁾). Tacitus Batavis, Romanorum sociis et auxiliaribus tantam natandi peritiam attribuit, ut inter nat-

¹⁾ Eastholm Efterretninger om Mennesket i dets vilde og raa Tilstand.

²⁾ 3 Deel p. 8.

³⁾ ibid. 2 Deel. p. 599.

³⁾ Hist. Nat. 6. 29.

⁴⁾ Pompon. Mela de situ orbis. 3, 3.

tandum et se et arma et eqvos regant¹⁾. Hispani etiam veteres natandl peritissimi erant, Livioqve teste, cum Hannibal Rhodanum transiret, sine ulla mole, in utres vestimentis conjectis, ipsi cætris suppositis incubantes flumen tranavere²⁾. Et apud majores nostros natatio (*Sund-færi*) maximi semper æstimabatur, multisqve modis exercebatur; sæpe etiam certamina natantium solennia celebrabantur, ipsiqve reges hac arte excellebant³⁾.

Apud Græcos Lacedæmoniorum pueros Eurotas fluvius ad futuræ militiæ patientiam indurabat; in eodem etiam Lacænæ natabant⁴⁾. Artem etiam urinandi sub aqva callebant; a Thucydide⁵⁾ κολυμβητὰς ὑφεδες Lacedæmonii laudantur civibus suis, qvi in insula Sphacteria ab Atheniensibus cludebantur, alimenta in utribus adferentes. Præ ceteris Græcis laudat Herodotus Scylliam, nata-torem & urinatorem egregium, qvi 80 stadia ($2\frac{1}{2}$ milliaria Danica) natando emensus sit⁶⁾; pinxit hunc postea Androbius anchoras Persicæ classis præscindentem⁷⁾. Qvis autem nescit proverbium⁸⁾ Atheniensium: μήτε νεῦ μήτε γράμματα ἐπίσαθαι? Unde tamen hoc effatum in proverbium tam tritum abierit, mihi non liquet; nata-

tio

1) Histor. Lib. 4, 12. & in vita Agricolæ Cap. 18.

2) Liv. 21, 5. 27.

3) Engelstoft l. c.

4) Cic. Qvæst. Tusc. 2, 15.

5) Hist. de bello Pelop. Lib. 4, 26.

6) Herod. Lib. 8, 8.

7) Plin. Hist. Nat. 35, 11.

8) Erasmi adagia pag. 103.

tio enim apud Græcos ad locum dignitatemque artis non erecta est, nihilque erat ad ceteras artes gymnasticas, unde (qvod mireris) neque in Iadis Olympicis instituebatur, licet ad fluvium Alpheum certamina peragerentur.

Transimus ad Romanos, qvibus quotidianæ & domestica erat natatio; potissima, qvæ hic pertinere videantur, nostrum jam erit colligere. Ut a primis repetam, Itali antiqui, durum genus, severaque disciplina nutriti, qvæ in Sabinis diutissime viguit, infantes recens natos Germanorum more ad flumina deferebant, sævoque gelu durabant & undis. Ita a teneris aquæ assueti qvomodo postea aquas reformidarent? Hinc Metabus, pater Camillæ, ob invidiam regno Privernatensi pulsus spumantem fluvium natando facile trajicit, filiola tergo aut humeris illigata. Turnus in Tiberim saltu se immittit, & cum omnibus armis fluvium tranat. His si non pro veris, at pro verorum tamen imitationibus accipere fas est, unde, qvæ homines suæ ætatis facerent, qvæ prisci majores fecissent, Virgilio pingente appetet¹).

Verum missis incertis rumoribus aut poetis fabulis, ad certiora veniamus. Certa fides facto, narrante Livio, post exactos Roma reges, natavisse agmen virginum. Nam Cloelia, cum inter alias virgines obses Porsenæ data esset, frustrata custodes e castris hostium aufugit, et dux ceterarum facta inter tela Etruscorum Tiberim tranavit, sospitesque omnes Romanam ad propinquos restituit²).

La-

¹) AEneid. 9, 604. 815. II, 548.

²) Liv. Lib. 3, 10. 13.

Latitudo Tiberis ad summum hodie non ultra 585 pedes extenditur, ad Pontem AELii modo 300; certum tamen est, antiquis temporibus aquosiorem & latiorem fuisse fluvium et inundationibus frequentem ¹⁾. Constat omnino hoc exemplo, natationem Romæ ad omnes pertinuisse. Eodem etiam anno Horatius Cocles, ut alter Turnus, armatus in Tiberim desiluit, multisque superincidentibus telis incolumis ad suos tranavit. Et sub imperatoribus etiam faminas natavisse, confirmatur exemplo Agrippinæ, quæ, cum dissolutio navigii ab Aniceto compositi parum processisset, in mare præcipitata natando evasit ²⁾.

Existit jam quaestio, ubi, quomodo, quibus praceptoribus artem natandi Romani condiscerent? Quæ omnia, ut suis notissima, explanare supersederunt Latini autores. Nos partim rationando, partim ea delibando, in quæ legentes incidimus, quantum fieri potest, aliquantum lucis rei addere tentabimus.

Jam primum omnium per se intelligitur, antiquissimos Italos in lacubus & fluviis, natura duce, periculum virium fecisse, et natationi quoquo modo adservuisse. In ipsa urbe Roma vetustissimis temporibus lacus quidam huic usui destinatus erat, *Piscina publica*, unde nomen traxit duodecima urbis regio. Ad quam, autore Festo, et natatum et alioqui exercitationis causa veniebat populus. Ecce locum antiquissimum, quo natationem discebant exercebantque Romani; postea autem utrum hic lacus *exsiccatus*,

an

¹⁾ Geographie par Mentelle & Malte Brun. Vol. VIII. pag. 318. 354.

²⁾ Svet. in Nerone Cap. 34. Tacit. Annal. 14, 5.

an derivatus sit, parum constat; cedicia tamen eo loco posita fuisse, constat¹⁾.

Cum autem Romæ lavationes adeo freqventes essent, tum sanitatis causa ex præceptis medicorum, tum oblectationis, tum etiam necessitatis post sudorem et pulverem exercitationum, per se patet, lavationes occasionem natandi dedisse. Si Publio Victori credimus, fuerunt Romæ 1352 lacus, 254 piscinæ, qvarum numerum Onuphrius Panvinius ad 529 auxit. Pertinebant qvidem piscinæ ad pisces conservandos hortosqve irrigandos, simul tamen ad lavandum & natandum, artemqve natandi ibi inprimis perdidisse Romanos, censem Adlerus²⁾.

Accedunt occasiones natandi, qvas balnea suppeditabant ante cænam adhibita³⁾. Poterant nempe in balneis natare, sive vellent in aqua tepida sive frigida. Anceps tamen qvæstio est de forma interiore balneorum; Græcorum balnea Romani admodum exsuperabant exornando, saltem Cæsarum tempore, adeo ut incredibile sit, qvanta mollitie, qvibus deliciis, qvanto sumtu lavarent Romani. Veterum qvidem nemo Thermas Titi aut Antoninianas nobis accurate descriptsit, de magnificentia autem balneorum Romæ queritur jam Seneca⁴⁾; extra urbem tamen etiam satis ampla et sum-

¹⁾ Adler Beschreibung der Stadt Rom pag. 555.

²⁾ ibid. pag. 93.

³⁾ Seneca de brev. vitæ Cap. 12 reprehendit otiosos, qvos, quando la- vari debeant, quando natare, quando cænare, alias admonet.

⁴⁾ Ep. 86.

sumtuosa ædificabantur; inde conjectura duci potest ad magnificen-
tiam Thermarum imperatorum. Balnea Pliniana, qvorum descrip-
tio exstat, cum lautitia et apparatu satis magno ædificata erant;
nos excerptimus, qvæ ad rem nostram pertinent, licet qvædam sint
obscuriora. In villa Laurentina, mari admodum vicina, erat *cella*
frigidaria spatiose et effusa, cujus in contrariis parietibus duo
baptisteria velut ejecta sinuantur, abunde capacia, si innare
in proximo cogites. Intelligendus est sine dubio natationem in ca-
lida piscina significare, in qvam aqvæ e cella frigidaria forte per
fistulas derivabantur; statim enim addit: *cohæret calida piscina*
*mirifice, ex qua natantes mare adspiciunt*¹⁾. Epp. 5, 6. de-
scribit aliam villam, Tuscos suos. *Apodyterium balinei laxum*
et hilare excipit cella frigidaria, in qua baptisterium amplum
atque opacum. Si natare latius aut tepidius velis, in area pi-
scina est, in proximo puteus, ex quo possis rursus adstringi, si
pœnitcat teporis²⁾ Erant nempe piscinæ vel calidæ vel frigidæ, ut

con-

¹⁾ Epp. 2, 17. p. 183 ed. Gierig, qvi hanc piscinam in area suisse putat,
videlicet, qvia mare inde adspiceretur. Nos potius in ipso balineo,
præeunte Seneca Ep. 86. *blattaria balnea vocant, si qua non ita ap-*
tata sunt, ut totius diei solem fenestris amplissimis recipiant, nisi et
lavantur simul et colorantur, nisi ex solio agros et maria prospiciant.

²⁾ Est hic nonnihil obscuri. Si conjecturæ locus esset, pro latius mal-
lem alsius cum Cicerone de balneo fratris. Epp. ad. Qv. fr. 3, 1.
Forte etiam interpungendum esset: *opacum, si natare alsius, aut (si)*
tepidius velis &c. Tepor aqvæ de sole derivandus est, cum piscina
in area esset; aqvæ sub terram in balnea per qvinarias deductæ admo-
dum

constat ex historia Neronis, qvi calidis piscinis, et tempore aestivo nivatis utebatur ¹⁾). De baptisterio, labro permagno, e ligno aut marmore, aliove genere lapidis, in quo lavandi et natandi gratia se mergebant, videatur Hieronymus Mercurialis de arte gymnastica p. 44. 52. Cella caldaria offerebat occasionem, si quis vellet, natandi in tepido. Mæcenas omnium primus dicitur in urbe aquarum calidarum natatoria instituisse ²⁾). Nero sine dubio primus Ronæ balnea gymnasiis junxit, Græcorum morem secutus, cum scilicet post peracta certamina gymnica lavatione & natatione opus esset.

Sed satis multa de natatione in balneis, quæ cum sine periculo fieri posset, in primis mollioribus grata fuisse debuit, aptissimaque omnino ad prima natationis rudimenta ponenda. Etiam Bajis natatum fuisse, neque id sine periculo morum bonæque famæ, ex variis locis Ciceronis aliorumque patet ³⁾.

In primis autem Tiberis fluvius ultro Romanis nataturis opportunitatem loci offerebat. Itaque in isto flumine, forte post prima in balneis posita tirocinia, natandi ars revera discebatur. Adjacebat campus Martius, aptissimus omnibus aliis exercitationibus locus, quibus finitis, mos erat in Tiberim desilire, corpusque ceteris

dum frigidæ erant, in primis ex aqua Virgine, e Tiberi non ita frigidæ. Senec. Ep. 83. explicante Cilano in Römische Alterthümer 4 Theil p. 907.

¹⁾ Sveton. in Ner. Cap. 27.

²⁾ Hieron. Mercur. Lib. 3. Cap. 14. pag. 241.

³⁾ Cic. Epp. ad Fam. 9, 2. pro Cælio Cap. 15. 20. Senec. ep. 51. Propert. I, 11. 27.

γυμνάσιον fractum, sudore & pulvere plenum, in undis Tiberinis abluere & refrigerare. Hæc exercitia licet ad universam juventutem Romanorum pertinerent, tamen militaris juventus in eadem in primis incubuit. Vegetius ordinem militiæ exponens, hanc disciplinam veteranum Romanorum omnibus tironibus præscribit his verbis: *Natandi usum aestivis mensibus omnis æqualiter debet tiro condiscere; non enim pontibus semper flumina transeuntur, sed et cedens et insequens natare cogitur freqventer exercitus, ideoqve Romani veteres Campum Martium vicinum Tiberi delegerunt, in quo juventus post exercitium armorum sudorem pulveremqve dilueret, ac lassitudinem cursus natandi labore depeneret.* Non solum autem pedites, sed et eqvites ipsosqve eqvos vel lixas ad natandum exercere percommodum est, ne quid imperilis, cum necessitas incumbat, eveniat¹). Similiter quando in ipsis castris belloqve versantur, nihil remittendum censem, monens: *seu mare seu fluvius vicinus est sedibus, aestivo tempore ad natandum cogendi sunt omnes*²). Qvin hiemali tempore, si nives tantum pluviaeqve cessarent, ne intermissa consuetudo et animos militum et corpora debilitaret, milites in campo exercendos esse, graviter monet, enumerans, ut quotidiani laboris usum: *silvam cädere, portare onera, transilire fossas, natare in mari sive fluminibus*³). Ita Scipio Africanus minor, corruptum licen-

¹) Vegetius de re militari Lib. 1. Cap. 10.

²) Lib. 3. Cap. 4.

³) Lib. 2. Cap. 23.

licentia luxuriaque Romanum exercitum gravi disciplina correxit, ita ut frigora et imbræ pati vadaque fluminum pedibus trajicere ad vesceret miles ¹⁾). Classiariis in primis natationem necessariam esse, cum homines congressione navalı et aquis et flammis perimantur, porro docet Vegetius ²⁾), confirmat sua narratione Hirtius de bello Alex. Cap. 18-22.

Cum jam antiqua Romanorum disciplina natatio adeo in pretio esset militique perutilis, nihil mirum est, si plurimos tum dum tum militum, qui natando praestarent, cum laude apud scriptores commemoratos videmus. Longum est enumerare exempla, quædam tamen apposuisse non abs re erit. Inter imperatores primus Cæsar nandi peritissimus, (etiam in hoc Alexandro major, quem tamen etiam, detracta veste, in vortices fluvii Hydaspis sese projicere paratum fuisse, autor est Curtius ³⁾ quando agmen duxit, saepe anteibat, *si flumina morarentur nando trajiciens, vel innixus inflatis utribus, ut persæpe nuntios de se prævenerit.* (Hi utres aut inflabantur follibus, ut a Cæsare factum est, aut stramentis inferciebantur, ut ab Alexandro jam factum erat cum exercitu Oxum flumen transituro ⁴⁾). Alexandriæ cum desiluisset in mare, *nando per 200 passus evasit ad proximam navem, elata læva, ne libelli, quos tenebat, madesierent; paludamentum mordi-*

cus

¹⁾ Julii Frontin. Strateg. Lib. 4. Cap. 1.

²⁾ Veget. Lib. 5. Cap. 14.

³⁾ Q. Curtius de rebus Alex. M. Lib. 9. Cap. 4.

⁴⁾ ibid. Lib. 7. Cap. 5

cus trahens, ne spolio potiretur hostis ¹⁾). Exemplum prorsus singulare, unde patet, quam bene et perite nataverint Romani. Cæsar corpus ita composuerat, ut, immota læva manu dextroque pede, lævo pede dextraque manu connixus nataverit, ut luculentiter rem explicat Bernardi ²⁾). Post Cæsarem huc etiam trahunt exemplum Augusti, de quo tamen infra videbimus. De Trajano Plinius refert, *cum valentissimo quoque sodalium cum certavisse fluctus frangere* ³⁾). Quæ licet de gubernandis navibus præsertim accipientur, tamen ex iis, quæ per oppositionem de Domitiano subjungit, etiam de natatione intelligi commode possunt, quam inter imperatorias artes diserte retulit Claudianus ⁴⁾.

— — — *fluvios tu protere curru
Horrentes glacie, liqvidos tu scinde natatu.*

Addamus de Sertorio, *cui miratur historia Rhodanum arma & loricam retinenti transnatatum esse* ⁵⁾). Narrantur etiam singulorum militum, quin ipsorum exercituum transnatationes; succurrit memorare nuntium, obsessis Cyzicenis a Lucullo missum, qui, *per medias hostium naves, utre suspensus et pedibus iter adgubernans, videntibus procul quasi marina pistrix evasit, fiduciamque oppidanis resistendi dedit* ⁶⁾). Exercitus Cæsaris in Galia

¹⁾ Sveton. in Cæs. Cap. 57. 64.

²⁾ Bernardi Schwimmkunst 2 Th. pag. 96.

³⁾ Panegyr. Cap. 82.

⁴⁾ de 4 consul. Honorii v. 346.

⁵⁾ Ammian. Marcellin. Lib. 25. Cap. 22. in Juliano.

⁶⁾ Florus de Gest. Rom. Lib. 3. Cap. 5.

lia fluvium Ligerim, in Britannia, Thamsem ita superavit, ut brachia modo atqve humeri ad sustinenda arma liberi ab aqua esse possent¹). Itaque in exhortatione Lentuli Romanis in re militari longe postponuntur milites Parthorum, qvia *non frangunt nando violenti vorticis undam*²). Etiam Romanis militibus inter nives imbresque hiemales flumina transtudi animos non defuisse, ex iis, qvæ et ante et post proelium ad Trebiam facta sunt, appareat³), licet plures, qvod necesse erat, frigoribus, lassitudine et vulneribus confecti perirent, uti etiam Romanis ad Alliam fusis accidit, qvos vulnera, pavor, graves loricæ, aliaqve tegmina degravabant. E numero virorum doctorum sufficiat nominasse philosophum Senecam, qvia navigationem circa Puteolos difficilem enarrans invit: *memor artificii mei veteris mitto me in mare, qvomodo psycholutram decet, gausapatus.* *Qvæ putas me passum, dum per aspera erepo, dum viam qværo, dum facio?*⁴). Trebatium, magni nominis jurisconsultum, qvi a Cicerone⁵) *studiosissimus homo natandi* vocatur; idem aliis, ut natarent, autor est⁶).

Qvare cum non solum mos domesticus esset Romanis natare, sed etiam res per se laudabilis et in bello utilissima, nihil mirum, si, qvi in hac arte rudes & ignavi essent, ignominia notarentur, et pro

¹) Cæs. de bello Gall. Lib. 5, 18. 7, 56.

²) Lucan. Phars. Lib. 8. v. 374. Herodot. lib. 8. Cap. 89.

³) Liv. Lib. 21, 54. 56.

⁴) Senec. Ep. 54.

⁵) Cic. ad Fam. 7, 10.

⁶) Horat. Sat. Lib. 2, 1. 8.

pro effiminatis haberentur, qvi flavum Tiberim tangere timerent¹). Itaque Caligulae imperatori vitio datum est, qvod natare nesciret, ad cetera docilis, (erat autem Threx, auriga, cantor, saltator²). Domitiani mollitiem graviter increpat Plinius, qvod undas et fluvios adeo timeret, ut vel ad ictus remorum turpi formidine horreaseret, neqve nisi navigium ab alia navi traheretur, per Danubium & Rhenum navigaret, non sine irrisione barbarorum, qvibus moris erat eadem illa flumina, nunc gelu rigentia, nunc liquida ac deferentia lustrare navigiis nandoqve superare³). E contra adolescentibus non solum magnam laudem et fortitudinis famam, verum etiam favorem insignem fæminarum conciliabat, si qvis cæteris citius *Tusco denataret alveo*⁴), placidamqve niveo pectore pelleret aquam⁵), Ideoqve Clodia, soror Clodii a Milone occisi, hortos ad Tiberim habuit, diligenter qvidem eo loco præparatos, qvo omnis juventus natandi causa veniret⁶).

Si, qvo modo et qvibus tandem sub præceptoribus natationem apud Romanos discerent pueri, qværas, id qvidem, ut notissimum, a scriptoribus Romanis non est proditum. Itaque qvæ aut conjectamus verosimilia, aut qvæ modo innuunt scriptores, ea hic in medium proferimus. Primo qvidem cum post Horatium in

pro-

¹) Horat. Carm. Lib. 1, 8. 8.

²) Sveton. in Caligula Cap. 54.

³) Paneg. Cap. 82.

⁴) Horat. Carm. Lib. 3. Od. 7, 28. 12, 6.

⁵) Tibull. Lib. I, 4. 12.

⁶) Cic. pro Cælio Cap. 15.

proverbium abierit *sine cortice nare*, vel sine Acronis testimonio per se patet, pueros prima natationis tirocinia posuisse, corticibus et suberibus ventri subligatis; eductos autem postea haec removisse; etiam subjiciebatur iis interdum indumentum e scirpo junceo factum ut e Plauti Aulularia Act. 4. Scen. 1, 9. discimus

Qvasi pueris, qvi nare discunt, scirpea inducitur ratis

Qvi laborent minus, facilius ut nent & moveant manus.

Mireris autem Plinium, diligentissimum conquisitorem, in Hist. Nat. de suberibus juncisqve disserentem, de his omnino tacere, cum tamen de usu eorundem plura alia habeat; transfertur etiam levitas corticis ad alia, ut illud *καφότερος φελλάς*¹), *αβάπτισος φελλάς ως*²). Nam Græci natantes etiam corticibus utebantur. Apud Lucianum³) in narratione de amicis Euthydico et Damone, ad Zephyrum naufragium passis, Damon viribus validior amicum, in mari cum ipsis vestibus fluitantem et prope mersum, nudus sustinet; addit autor, nautas φελλάς πολλάς αφεῖναι αυτοῖς καὶ τῶν κοντῶν τινας, ως ἐπὶ τέτων απονήξαντο; natantes etiam φελλοῖς τισι περιπεσόντας ανέχειν ἐπὶ τέτων ἔαυτες⁴).

Qvamvis ut fieri solet, impetus naturæ pueros animosos in lacus ducat, et ad natandum quoqvo modo adjuvet, fuisse tamen apud

¹⁾ Horat. Carm. Lib. 3. Od. 9, 22.

²⁾ Pindar. Pyth. 2, 146.

³⁾ In Dial. Toxaris sive Amicitia.

⁴⁾ Bernardi tamen hanc rationem hasqve suppetias, non sine multa specie veri, improbat. l. c. pag. 13.

apud Romanos, qvi artem natandi profiterentur aliosqve docerent, non est veri absimile, in primis cum fuerint, qvi artem natandi literis mandarent¹⁾. Si de militibus erudiendis cogites, cum *Campidoctores*²⁾ essent, qvi omnia exercitia gymnastica, qvin ipsos bellicos clamores, docerent³⁾, qvidni etiam natationem, cui tamen suæ regulæ, cautiones, compendia esse debent. Credimus autoritate Vegetii, natationem, qvam militibus adeo necessariam existimat, etiam a militibus freqventissime fuisse exercitatam et qvidem sub auspiciis præfecti legionis. Neqve tamen invenimus, animadversum esse in tirones circa natationem negligentiores, (qvod propter freqventissimum a pueris natationis usum sine dubio haud necesse fuit), cum contra multis exemplis constat, pœnas iis inflictas fuisse, qvi in aliis exercitiis militaribus sibi defuisserent⁴⁾.

Ceterum patres apud Romanos, cum ipsi natare scirent, qvæ didicerant, etiam filios docuisse, satis constat. Cato filium a prima infantia fovit educavitqve; ipse omnia eum docuit, etiam natare. Imperatorem Augustum nepotes Cajum et Lucium *literas* et

1) Ovid. Lib. Trist. 2, 486.

2) Lamprid. in Alex. Sev. Cap. 52.

3) Veget. Lib. I, 1. 10. 2, 23. 3, 4. 7.

4) Veget. Lib. I. Cap. 13. *Milites, qvi parum in prolusione sub Campidoctoribus profecerant, pro frumento hordeum accipere cogebantur, nec antea iis in tritico reddebatur annona, qvam sub præsentia præfecti legionis, experimentis datis, ostendissent, se omnia, qvæ erant in militari arte, complesse.*

et natare docuisse, communis opinio fert ¹⁾. *Videtur ergo nata-*
tio ad disciplinam domesticam pertinuisse. Natanti manum pro-
tendere ²⁾, timido et mergenti, dicitur sine dubio de doctore aut
 adjutore; *χειρας ὀρέγειν* ³⁾ de natante, perituro, ni succurratur.
 Natantes subligari sive campestri qvodam usos fuisse, est satis con-
 sentaneum, nusquam tamen legi. Nataturos prius moderate se
 unxisse, et frictione corpora præcalcisse, autor est Antyllus me-
 dicus ⁴⁾. Poterant huc vocari loca Horatii de unctis natantibus ⁵⁾,
 licet cum Mitscherlichio etiam cogitari possit de reliqvis exercitiis
 campestribus, qvæ præcesserant, et qvæ uncti peragebant.

C 2

Cer-

¹⁾ Sveton. in Aug. Cap. 64. *Natare est constans lectio in MSS. Notare*
intulit Lipsius, probb. Burmanno, Ernestio, Wolsio, qvod videretur
abhorrens, Augustum cum liberis natasse in Tiberi; qvod imbecilio
& maculoso corpore esset (Cap. 80.), *qvod notare postea ab ipso Sve-*
tonio explicaretur de imitatione chirographi. Sed ne sic quidem lec-
 tionem antiquam omnino improbaverim. Verba Svetonii: literas &
 natare aliaque rndimenta docuit, videntur significare, literas et natare
 omnino diversas res esse, conjunctas tanquam ex trito illo proverbio. Po-
 terat natatio institui in piscinis balneorum. Etiam Suetonius Cap. 85.
 Augustum post civilia bella, missis campestribus armorum eqvornmqve
 exercitationibus, ad pilam, folliculumqve et cursum descendisse, qvæ
 quidem exercitia lavationem & natationem commodum præcedebant,
 narrat.

²⁾ Lucan. ad Pisonem. v. 51.

³⁾ Lucian. l. c.

⁴⁾ Hieron. Merc. Lib. 3. Cap. 14. p. 240. qui etiam ex Aristotele monet,
melius in mari, quam in fluvio natari, diutiusque ibi moram trahi.

⁵⁾ Horat. Carm. 3, 12. Sat. Lib. 2, 1. 7.

Certamina natatorum publica apud Romanos instituta fuisse, non invenio. Fuisse tamen nonnullos, qvi delectati hac arte insignem præ ceteris peritiam adepti sint, nemini dubium esse potest; fuisse Romæ urinatores, qvibus cum piscatoribus commune collegium esset, vel ex inscriptionibus agud Gruterum videmus ¹⁾; unde etiam adducor ad credendum, ludos piscatorios, de qvibus nihil certi scimus, non tam piscando in Tiberi, qvam potius varia arte urinando, cum delectatione spectatorum, celebrata fuisse.

In Romanorum coloniis et apud provinciales etiam natatio solennis erat. De colonia Hipponeensi in Africa Plinius ²⁾: *Omnis hic ætas natandi studio tenetur, maxime pueri; his gloria et virtus altissime provehi; victor ille, qvi longissime, ut litus, ita simul nantes reliquit; addit historiam de delphino, cui puer ceteris audentior insiliret, et ab animali mansveto ferretur et referetur. Massiliæ fuisse egregios urinatores in prælio Cæsarianorum navali cum Massiliensibus, visum est* ³⁾.

Deleto imperio Romanorum, cum barbari Italiam occupavissent, qvis porro qværat antiquos Romanorum mores? Neqve tamen in terra litorosa omnino periisse natandi studium, docet Bernardi ⁴⁾.

Fon-

¹⁾ Cilano Röm. Alterthümer. 4 Th. p. 836.

²⁾ Epp. 9, 33.

³⁾ Lucan. Phars. lib. 3. v. 716.

⁴⁾ Juvat hic narrationem de summo natatore et colymbeta Nicolao Siciliensi, qvem populares, contracto nomine et addito piscis vocabulo,

Pi-

Foutes et capita aquarum Italis antiquis sacra erant, certo numini aut consecrata aut habitata; in iis adeo natare nefas. Itaque Nero infamiam contraxit, quia fontem aquae Marciae, ad urbem deductae, nando incesserat, videbaturque potus sacros et ceremoniam loci, corpore loto, polluisse¹⁾. In quibusdam aquis nec navigare licuit, ut in lacu Vadimonis²⁾; in aliis, praesertim fluminibus, certi termini erant sacri et profani; prope scaturiginem sanctitas erat maxima, unde quo longius discederetur, minuebatur religio. Ita in Clitumno fluvio Umbriae, in parte superiore fontique vicina tantum navigare, infra autem etiam natare concessum erat³⁾.

Hæc de natatione Romanorum. Qvod felix faustumque sit, incipimus jam in Dania natationi justum pretium statuere, virtutem-

Pisce-Colas appellabant, qui vel in ipsam Charybdim se immergere ausus fuit. Hic tanta a puero natandi consuetudine mari diu noctuque immoratus est, ut, si aliqua elaberetur dies, qua natando non fuisset exercitatus, corde animoque angeretur quam plurimum. Hoc itaque quotidiano exercitamento tantam vim roburque fuerat assecutus, ut quinquaginta et amplius stadia perpetuo natatu præterlaberetur, dies noctesque integras, inter maritimos indesinenter fluctus, nullo procellarum respectu versatus. Occursabat non raro navibus ibique perbenigne et commiter convivatus in fluctus resiliit. Tandem ab Alfonso rege aureo cratere invitatus, ut denuo in Charybdim se demergeret, unde jam semel feliciter eluctatus fuerat, inde non iterum reversus est: an voragine absorptus, an a monstribus marinis disceptus? Sic autem anonymus Sinæ et Europ. Cap. 4. Hoffmanni Lexic. Univ. 3 Tom. p. 268.

1) Tacit. Annal. 14, 22.

2) Plin. Epp. 8, 20.

3) ibid. ep. 8.

temque majorum seqvi, a qvibus etiam in hoc degeneravimus. Incipiendum autem est a pueris; nam in teneris consvescere multum est. O bene factum, si fieri aliqyando possit, ut alumnis scholarum contingat natare sub idoneo doctore. SUPREMIS REI SCHOLASTICÆ IN DANIA MODERATORIBUS, qva sunt sapientia, hæc curæ cordiqve esse, satis scimus, qvi, ut grati testamur, nostrorum discipulorum ad natandum magistro & duci *Joh. J. F. Goos* stipendia nuper auxerint. Læti vidimus ipsi, qvam bene sub duce tam strenuo et indefesso alumnorum, qvi nunc sunt, viginti quatuor profecerint, nonnulli etiam cum insigni laude, tum late natandi, tum sub aqvis urinandi. Ceteros, ne proficerent, hoc anno detinuit partim infirma valetudo et febres, tum pavor, tum etiam voluntas parentum; pars tamen aqvas tetigerunt. Cum autem certo scimus, nos in posterum annum adjumenta rerum gerendarum habituros esse plura, confidimus etiam reliqvis discipulis, ut, aliorum laudabili exemplo excitati, et literas et natare discant.

Cujus causa hæc prolusimus, examen publicum in schola nostra consensu SCHOLARCHARUM habendum iis diebus eoqve ordine, qvi proximis his pagillis indicatur, jam indicimus, officiosime rogantes, ut adesse velint auditores, qvi rebus nostris bene cupiant.

Den offentlige Examen i Friderichsborgs lærde
Skole holdes saaledes:

Mandagen d. 16 October.

Formiddag.

8-12. Latin. 3 Classe.

Eftermiddag.

2-3½. Dansk Stiil.

3½-5. Arithmetik. } 2 Classe.

Tirsdagen d. 17 October.

Formiddag.

8-10. Dansk Stiil.

10-12. Geographie. } 3 Classe.

Eftermiddag.

2-5. Latin. 1 Classe.

Onsdagen d. 18 October.

Formiddag.

8-10. Fransk.

10-12. Historie. } 2 Classe.

Eftermiddag.

2-3½. Calligraphie.

3½-5. Naturhistorie. } 1 Classe.

Torsdagen d. 19 October.

Formiddag.

8-10. Latinsk Stiil.

10-12. Tysk. } 3 Classe.

Eftermiddag.

2-5. Latin. 2 Classe.

Fredagen d. 20 October.

Formiddag.

8-10. Latinsk Version

10-12. Tegning. } 3 Classe.

Eftermiddag.

2-3½. Tegning.

3½-5. Arithmetik. } 1 Classe.

Löverdagen d. 21 October.

Formiddag.

8-10. Fransk Stiil.

10-12. Geometrie. } 3 Classe.

Eftermiddag.

2-3½. Calligraphie.

3½-5. Religion. } 2 Classe.

Man-

Mandagen d. 23 October.

Formiddag.	
8-10.	Latinsk Stiil.
10-12.	Geographie.
2-3½.	Dansk.
3½-5.	Religion.

Eftermiddag.

} 2 Classe.

} 1 Classe.

Eftermiddag.
2-5. Græsk. 2 Classe.

Torsdagen d. 26 October.

Formiddag.	
8-10.	Historie.
10-12.	Geographie.
2-3½.	Eftermiddag.
2-5.	Religion. 3 Classe.

Tirsdagen d. 24 October.

Formiddag.	
8-12.	Græsk. 3 Classe.
2-5.	Historiske Opgaver. 3 Classe.

Fredagen d. 27 October.

Formiddag.	
8-10.	Arithmetik.
10-12.	Declamation.
2-3½.	Eftermiddag.
3½-5.	Tegning.
	Geometrie.

Onsdagen d. 25 October.

Formiddag.	
8 9½.	Hebraisk.
9½-12.	Historie.

Desuden uddeles Character for Svømning i alle Classer.
